

Sonja Kump

EVROPEIZACIJA IZOBRAŽEVANJA IN PRIZNAVANJE REZULTATOV UČENJA Ocena doktorskega dela Boruta Mikulca

Od decembra 2015 imamo v knjižnici Oddelka za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani doktorsko delo s področja andragogike, nastalo v okviru interdisciplinarnega doktorskega študijskega programa Humanistika in družboslovje, ki je pomembna znanstvena pridobitev za andragoško in tudi pedagoško stroko.

Disertacija Boruta Mikulca z naslovom »Evropeizacija izobraževanja in priznavanje rezultatov učenja« je razdeljena na štiri vsebinske sklope (uvodni, teoretski, empirični in zaključni del). V uvodnem delu avtor predstavi izhodišče raziskave in opredeli raziskovalni problem, v nadaljevanju opiše in utemelji raziskovalno metodologijo ter opredeli osnovne pojme, ki jih uporablja v besedilu. Disertacija izhaja iz teze, »da se pod procesi globalizacije in evropeizacije oblikujeta skupen evropski izobraževalni prostor in evropska izobraževalna politika, v okviru katerih se kot ključen cilj vzpostavlja merljivost in uporabnost znanja za prilagajanje spremembam na trgu dela in v družbi«. Avtor je temeljno tezo dokazoval s petimi raziskovalnimi vprašanji, ki jih je razčlenil v pet podtez. Vpliv evropeizacije izobraževanja na teoretski in empirični ravni je preverjal na primeru evropskega ogrodja kvalifikacij in na primeru priznavanja formalno, neformalno in priložnostno pridobljenega znanja oziroma rezultatov učenja. Pri preverjanju svoje teze je posebno pozornost namenil izobraževanju odraslih.

Teoretski sklop disertacije je razdeljen v tri poglavja, v katerih avtor poglobljeno obravnava znanje z vidika posameznih disciplin ter posebej kritične teorije in postmodernizma, predstavi značilnosti globalizacije in evropeizacije izobraževanja ter analizira evropeizacijo izobraževanja v luči evropskega ogrodja kvalifikacij, rezultatov učenja ter priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja. V tem delu disertacije je uporabil analitično deskriptivno metodo in analitično interpretativno metodo, s katerima je s postopki primerjanja in sinteze razvijal teoretsko zasnovo za primerjalno raziskavo v empiričnem delu disertacije. Ker je pojem znanja zelo kompleksen in večdimenzionalen, avtor najprej predstavi poudarke iz razprav o znanju v epistemologiji, pedagogiki in andragogiki, psihologiji in sociologiji. Posebej poudari uporabo pojma znanje v okviru evropske

izobraževalne politike, pri čemer ugotavlja, da se nadomešča s pojmi, kot so kompetence, rezultati učenja in pismenost. Sprašuje se, ali to pomeni izgubo na primer teoretskega znanja, ki služi splošni izobrazbi, oziroma ali je znanje v evropski izobraževalni politiki izpostavljeno pragmatizmu, marketizaciji, poblagovljenju in instrumentalizaciji. Sledi poglobljena razprava o pomenu znanja v dveh tradicijah teorije izobraževanja odraslih, to je v kritični teoriji in postmodernizmu. V okviru kritične teorije avtor postavi v ospredje Habermasovo teorijo znanja in komunikativne akcije ter njegov vpliv na teorijo izobraževanja odraslih, pri čemer se osredotoči zlasti na teorijo oziroma ključne koncepte transformativnega učenja. V razpravi o znanju v postmodernizmu avtor izhaja iz Lyotardovega razumevanja spremenjene vloge in namena znanja ter Foucaultovega razumevanja znanja in oblasti. Na podlagi analize spoznanj kritične teorije in postmodernizma izpelje razumevanje treh ključnih konceptov, ki so pomembni za nadaljnjo razpravo, to je vseživljenjsko učenje, emancipacija in opolnomočenje ter priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenega znanja.

V poglavju o globalizaciji in evropeizaciji izobraževanja so najprej predstavljene družbene spremembe na ekonomski, politični in kulturni ravni, ki so posledice procesov globalizacije. Temu sledi predstavitev globalizacije izobraževanja z vidika zgodovinske in teoretskih perspektiv ter z vidika vladavine in vladanja, to je učinkov »nove oblike vladavine«, ki preoblikuje avtoriteto in moč nacionalne države. Posebno pozornost nameni proučevanju vpliva politične ravni globalizacije v Evropi in na tej podlagi opredeli koncept evropeizacije izobraževanja, ki poudarja politično naravo oblikovanja izobraževalne politike, in pojasni, na kakšen način evropeizacija izobraževanja vpliva na spremembe v razumevanju vloge izobraževanja odraslih, znanja, vladanja in subjektivnosti v evropskem prostoru. Avtor poglavje sklene z ugotovitvijo, da evropeizacija v izobraževanju odraslih v ospredje postavlja instrumentalni namen izobraževanja. Takšno izobraževanje je instrument za doseganje evropskega reda konkurenčnosti in zelenih subjektivitet odraslih, to je fleksibilnih delavcev in aktivnih državljanov, ki se vse življenje učijo.

Zadnje poglavje teoretskega dela vključuje obravnavo dveh primerov evropeizacije izobraževanja, ki sta pomembna za izobraževanje odraslih. Prvi se nanaša na priporočilo o uvedbi evropskega ogrodja kvalifikacij in vzpostavitev nacionalnega ogrodja kvalifikacij, drugi pa na uvajanje sistema priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja. Skupni imenovalc obeh opisanih primerov je koncept rezultatov učenja, ki po oceni avtorja v veliki meri vključuje redukcijo znanja na en sam sistem in kriterij učinkovitosti, to je na finančno in tehnološko učinkovitost.

V empiričnem delu disertacije so najprej opisane značilnosti primerjalne raziskave in predstavljeni njeni potenciali ter omejitve, kar avtor navezuje na tradicijo primerjalnega raziskovanja na področju izobraževanja in še posebej izobraževanja odraslih. V vzorec primerjalne raziskave je vključil naslednje države: Anglijo, Dansko, Francijo, Nemčijo, Portugalsko in Slovenijo. Izbor držav je naredil na podlagi treh kriterijev: glede na model evropskega izobraževanja, stopnjo razvitosti nacionalnega ogrodja kvalifikacij in glede na razvitost sistema priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja. V

primerjalno analizo je vključil 11 enot primerjave, in sicer so to: kontekst, namen in cilji nacionalnega ogrodja kvalifikacij; struktura nacionalnega ogrodja kvalifikacij; temeljni pojmi nacionalnega ogrodja kvalifikacij; rezultati učenja in opisniki nacionalnega ogrodja kvalifikacij; ujemanje ravni nacionalnega ogrodja kvalifikacij z evropskim ogrođjem kvalifikacij; kvalifikacije in tipi kvalifikacij v nacionalnem ogrođju kvalifikacij; vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje ter sistem priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja; kontekst, sistem in politika priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja; namen priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja; metode priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja; povezava nacionalnega ogrodja kvalifikacij ter priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenega znanja.

Na temelju teoretskega in empiričnega proučevanja ugotavlja, da se danes z diskurzom o merljivosti znanja, ki ga spodbuja evropeizacija izobraževanja, favorizirata predvsem instrumentalna in performativna vrednost znanja, s tem pa je ekonomistično-pragmatična paradigma izobraževanja »kolonizirala« evropski izobraževalni prostor. V tem kontekstu so usposobljenost, kompetenca in rezultati učenja postali prevladujoč diskurz v izobraževanju. Evropska izobraževalna politika se implementira s pomočjo tako imenovane mehke zakonodaje, pri čemer bistveno vpliva na pojmovanje znanja in izobraževanja odraslih ter oblikovanje zaželenih subjektivnosti. Znanje je vse bolj opredeljeno z uporabno vrednostjo, postaja blago in ni vrednota samo po sebi. Avtor ugotavlja, da je poudarek na znanju kot končnem rezultatu izobraževanja in učenja, ki ga v različnih kontekstih pridobivamo skozi vse življenje. Najpomembnejše je tisto znanje oziroma rezultati učenja, ki jih lahko dokažemo.

Borut Mikulec v nadaljevanju postavi v ospredje tradicijo izobraževanja odraslih, ki je imelo pomembno vlogo v socialnem, političnem in kulturnem razvoju družbe, in meni, da je dopuščanje »tehnično-instrumentalne« redukcije tega področja nesprejemljivo. V času, ko se s kolonizacijo izobraževalnega prostora udejanja predvsem teza o tem, da »ni nobene alternative«, bi bilo nujno tako v teoriji kot v praksi izobraževanja odraslih na eni strani pokazati na to, da alternativa obstaja, na drugi strani pa tudi omogočiti prostor za udejanjanje te alternative. Avtor ob koncu razčleni tri možne alternative. Prva je aktivno vključevanje v »evropska izobraževalna omrežja«, v katerih nastaja politika EU na področju izobraževanja odraslih in v okviru katerih se je treba zavzemati za humanistične, družbenokritične in emancipatorne vsebine ter vizije izobraževanja, in sicer na način habermasovskega udejanjanja komunikativne akcije. Druga alternativa gre v smeri povezovanja izobraževanja odraslih z družbenimi gibanji in skupnostnim izobraževanjem ter njihovim medsebojnim »mreženjem« na lokalni in globalni ravni, saj so to prostori, ki proizvajajo novo znanje in imajo potencial za opolnomočenje posameznikov in skupin v foucaultovskem in ranciérovskem smislu. Tretja možna alternativa se navezuje na sistem formalnega izobraževanja, v okviru katerega naj bi izobraževanje odraslih vključevalo vse tri temeljne domene izobraževanja, to je kvalifikacijsko, socializacijsko in subjektivizacijsko.

Doktorska disertacija »Evropeizacija izobraževanja in priznavanje rezultatov učenja« je nastala ob izčrpnem in poglobljenem študiju. Posebna kvaliteta disertacije je njen prispevek h konceptualni opredelitvi rezultatov učenja, ogrodij kvalifikacij ter neformalno in priložnostno pridobljenega znanja. Na temelju teoretskih premislekov in rezultatov primerjalne analize je Borut Mikulec ovrednotil obstoječi model priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja skozi nacionalno ogrodje kvalifikacij in s tem prispeval tudi k oblikovanju smernic za izboljšanje andragoške prakse v Sloveniji. Poleg tega lahko ugotovitve disertacije služijo kot izhodišče za premislek oblikovalcev in izvajalcev javne politike izobraževanja odraslih o nadaljnjih nacionalnih smereh v procesih evropeizacije izobraževanja odraslih.